

TOSHKENT AMALIY FANLAR UNIVERSITETI

PEDAGOGIKA KAFEDRASI

FAN: UMUMIY PEDAGOGIKA

PO': D.T.Sobirov

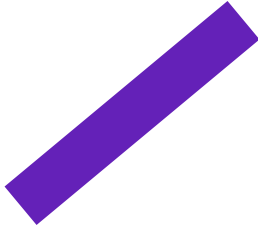

12 - KORREKSION PEDAGOGIKA ASOSLARI. INKLYUZIV TA'LIM (INCLUSIVE EDUCATION)

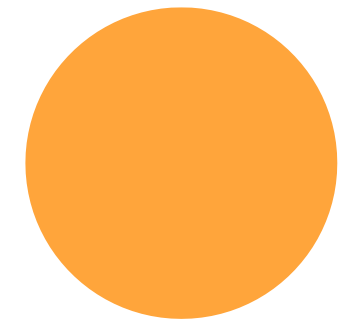
REJA:

1. Maxsus pedagogika va uning turlari.
Korreksion (maxsus) pedagogika
2. Maxsus pedagogik modulining vazifasi
3. Inklyuziv ta'lim tushunchasi va madaniyati.

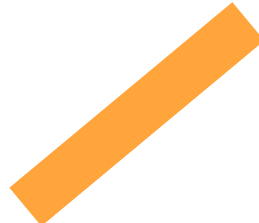

Korreksion (maxsus)
pedagogika (defektologiya -
yunoncha defectus – nuqson,
kamchilik, logos – fan,
ta’limot)

Korreksion (maxsus) pedagogika –
rivojlanishda jismoniy yoki psixik
kamchilikka ega, maxsus, individual
tarbiyalash va o'qitish metodlariga
asoslangan, salomatlik imkoniyatlari
cheklangan bolaning individualligi hamda
shaxsini rivojlantirish jarayonini
boshqarish mohiyati, qonuniyatlarini
o'rganuvchi fan sanaladi.

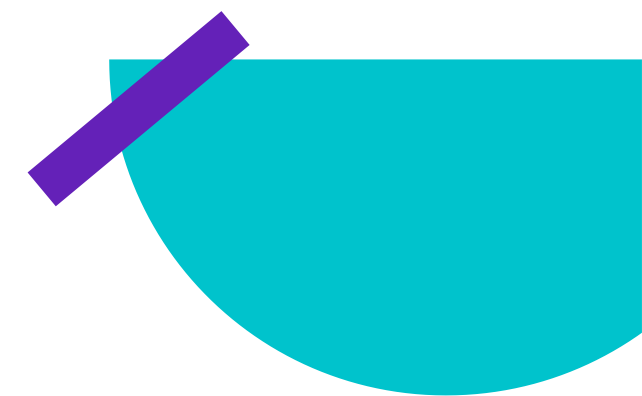

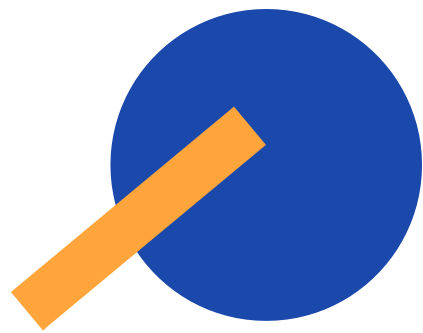
Pedagogik lug'atda «korrektsiya» tushunchasi (yunoncha «correctio» - tuzatish) pedagogik uslub va tadbirlardan iborat maxsus tizimi yordamida anomal bolalarning psixik va jismoniy rivojlanish kamchiliklarini tuzatish (qisman yoki to'liq) sifatida tushunilishi ta'kidlab o'tiladi.

**Korreksion pedagogikaning
asosiy maqsadi - belgilangan
(normal) va (mavjud kamchilik)
faoliyat o'rtasidagi
nomuvofiqlikni yo'qotish yoki
kamaytirishdan iborat.**

Diagnostika korreksion, korreksion-rivojlantiruvchi, korreksion-profilaktik faoliyatlar bilan bir qatorda tarbiyaviy va korreksion-o'qitish, psixokorreksion faoliyatni ham amalga oshirilishini ta'minlaydi. Korreksion-pedagogik faoliyat maxsus ta'lim dasturiga muvofiq mutaxassislar yordamida anomal o'quvchilarni o'qitish, tarbiyalash va rivojlantirishga yo'naltirilgan yaxlit jarayon.

Ijtimoiy jamiyat taraqqiyoti tarixi anomal bolalarga bo'lgan munosabatlarning uzoq vaqt davomida evolyutsion tarzda shakllanib kelganligini ko'rsatadi.

Antik davrda qadimgi Spartada bir necha yuz yilliklar davomida sog'lom tana, kuch, chidamlilik yuqori o'ringa qo'yilib, rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar yo'q qilinardi. Mazkur davrda yangi tug'ilgan chaqaloqlarni qabila boshliqlariga olib kelardilar, ular bolalarni sinchiklab ko'rib agarda ijtimoiy talablarga javob bera olsalar, ular ota-onalariga tarbiyalash uchun qaytarilar edi. Agarda bolada birorta nuqson topilsa uni qabila boshliqlari Tayget jarligiga tashlab yuborar edilar (eramizdan avvalgi 4-5 asrlar).

Evropada o'rta asrlarda bolaning rivojlanishidagi har qanday nuqson qora, yovuz kuchlarning namoyon bo'lishi sifatida e'tirof etilib, psixik kasalliklari bo'lgan kishilar inkvizitsiya gulxanida yondirilganlar.

Uyg'onish davridan boshlab XIX asrning o'rtalarigacha Evropa defektologiya fani va amaliyotida bolaning aqliy rivojlanishidagi nuqsonlar muammosi borasidagi qarashlarning evolyutsion xarakterini anglash mumkin.

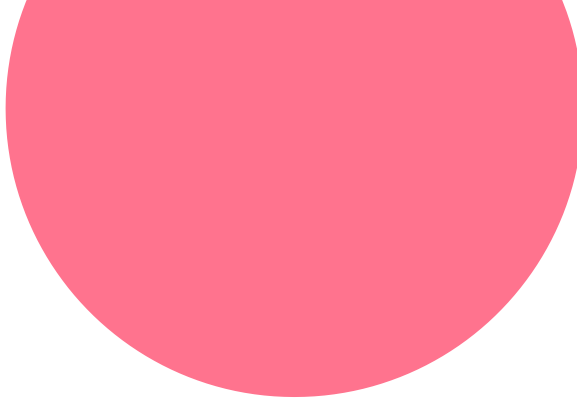

Korreksion pedagogikaning asosiy vazifalari. Turli kategoriyali anomal bolalarni rivojlantirish, o'qitish va tarbiyalashning umumiy qonuniyatlari mavjud. Korreksion pedagogikaning asosini anomal bolalarni har tomonlama, fiziologik va psixologik o'rganish tashkil etib, uning vazifalari sirasiga quyidagilar kiradi:

-
-
-
- rivojlanishida turli kamchiliklar bo'lgan bolaning nuqsonlarini tuzatish va korrektsion-kompensatorli imkoniyatlarini aniqlash;
 -
 - differentsatsiyali o'qitish va tarbiyalashni amalga oshirish maqsadida anomal bolalarning muammolarini hal etish;
 -
 - anomal bolalarni aniqlash va hisobga olish;
 -
 - rivojlanish anomaliyasini erta diagnostika qilish metodlarini ilmiy jihatdan [ishlab chiqish](#);
 -
 - bolalarda rivojlanish nuqsonlarini tuzatish, yo'qotish yoki kamaytirish bo'yicha chora-tadbirlarni ishlab chiqish;
 -
 - anomal bolalikning oldini olish bo'yicha profilaktik chora- tadbirlar tizimini ishlab chiqish;
 -
 - anomal bolani rivojlantirish va uni ijtimoiylashtirish jarayonining samaradorligini oshirish.
 -

Korreksion pedagogika quyidagi pedagogik kategoriyalarga ega:

Anomal bolalarni o'qitish va rivojlantirish ularni ijtimoiy hayot va mehnatga tayyorlash, ularda bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirishga yo'naltirilgan maqsadli jarayondir. Anomal bolalar uchun ta'lim tizimi va metodlarini tanlashda bolaning yoshi va nuqsonning kelib chiqishi vaqti hisobga olinadi. Eshitish yoki ko'rish qobiliyatini yo'qotish vaqti alohida ahamiyatga ega.

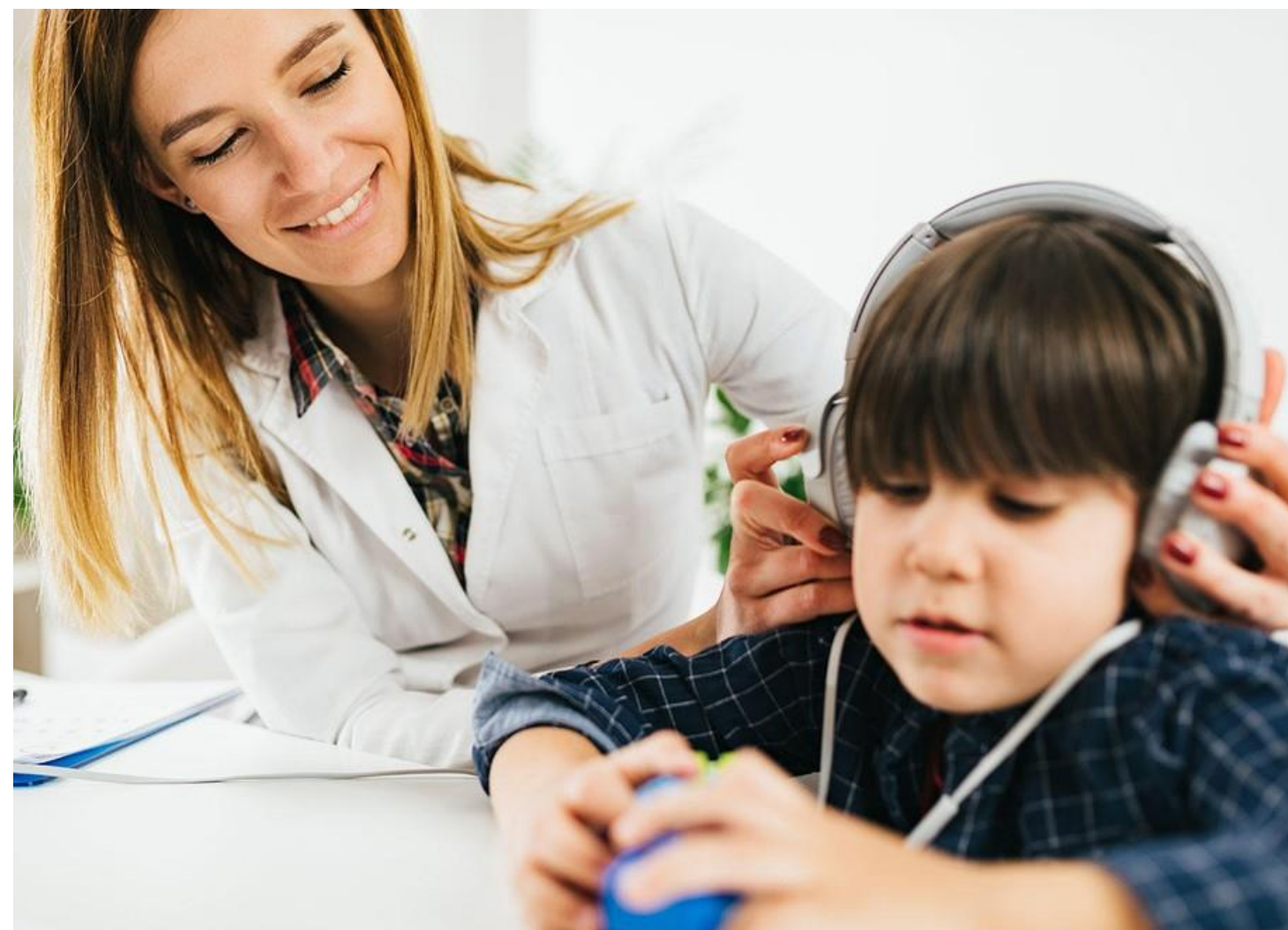

Anomal bolaning rivojlanishi normal boladan ko'ra ko'proq darajada o'qitishga bog'liq. Shuning uchun anomal bolalar o'qitilmasa yoki o'qitish kech boshlansa uning rivojlanishiga jiddiy zarar etkaziladi. psixik funktsiyalarning shakllanishi ortda qoladi, normal tengdoshlaridan ortda qolishi darajasi oshadi, nuqsonlar o'ta jiddiy bo'lsa aqliy rivojlanishi imkoniyatlari yuzaga chiqmay qolishi mumkin.

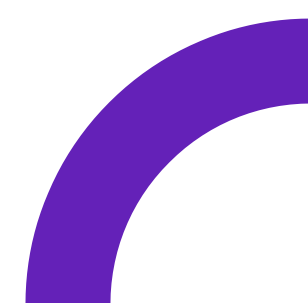

Anomal bolalarni tarbiyalash —
korreksion pedagogikaning asosiy
tushunchasi bo'lib, uning maqsad va
vazifasi nuqsonning darajasi va
tuzilishiga mos keladigan metod
hamda vositalar yordamida anomal
bolalarni faol ijtimoiy hayot va
mehnatga tayyorlash, ularda fuqarolik
sifatlarini shakllantirishdan iborat.
Anomal bolalarni tarbiyalash oila va
ta'lim muassasasi o'rtasidagi yaqin
aloqa, bir-birlarini qo'llab- quvvatlash,
bir-biriga yordam ko'rsatish,
talabchanlik hamda oqilona
mehribonlik asosida amalga oshiriladi

Korreksion –tarbiyaviy ishlar anomal bolalarni o'qitish jarayonida amalga oshiriladi va mehnat tarbiyasini samarali tashkil etish uchun katta imkoniyatlar yaratadi. Mehnat ta'limi jarayonida faqat kasbiy malakalari emas, balki o'z ishlarini rejalashtirish ko'nikmalari, og'zaki ko'rsatmalarga amal qilish malakasi, ishning sifatini tanqidiy baholash va boshqa malakalari tarbiyalanadi. Kamchiliklarini tuzatish yordamida anomal bolalarning normal rivojlangan bolalar bilan aloqalari uchun sharoitlaryaratish muhimdir. Bir qator hollarda anomal bolalar uchun davolash-korreksion tadbirlar (davolash jismoniy mashqlari, masala, artikulyar va nafas olish gimnastikasi, dori-darmonlar qabul qilish va boshqalar) ni tashkil etish zarur bo'ladi.

Anomal o'quvchilar bilan olib boriladigan korreksion ishlarning asosiy yo'nalishlari. Psixofiziologik rivojlanishi va xulqida nuqsonlar bo'lgan bolalarni o'qitish, tarbiyalash va rivojlantirish — murakkab ijtimoiy- pedagogik muammo hisoblanadi. Rivojlanishida nuqsoni bolgan bolalar bilan korreksion ishlar quyidagi yo'nalishlarda olib boriladi:

-
- **Bolalarning rivojlanishi va xulqidagi nuqsonlar tabiati va mohiyatini aniqlash, ularning yuzaga kelishi sabablari va sharoitlarini o'rganish**
-
- **Rivojlanishi va xulqida nuqsonlar bo'lgan bolalar bilan korrektsion- pedagogik faoliyatning tashkil etish va rivojlanishi tarixini o'rganish.**
-
- **Bolalarning rivojlanish va xulqidagi nuqsonlarning oldini olishga xizmat qiluvchi ijtimoiy-pedagogik shart-sharoitlar va psixofiziologik rivojlanishi etimologiyasi (sabab-oqibatli asoslari)ni aniqlash.**
-
- **Rivojlanishida kamchilik va xulqida nuqsonlar bo'lgan bolalarga korrektsion-pedagogik ta'sir ko'rsatish texnologiyasi, shakl-, metod va vositalarini ishlab chiqish.**
-
- **Ommaviy umumiy o'rta ta'lim manbalari sharoitlarida rivojlanishi va xulqida nuqsonlar bo'lgan bolalarning umumiy va maxsus ta'limi mazmunini tahlil qilish.**
-
- **Bolalarni reabilitatsiya qilish va himoyalash markazlari, maxsus muassasalarining maqsadi, vazifa va asosiy yo'nalishlarini aniqlash**
-
- **Anomal bolalar bilan korreksion-pedagogik faoliyatni tashkil etuvchi o'qituvchilarni tayyorlashda zarur o'quv-metodik bazasini yaratish**
-

Inklyuziv ta'lim (ingliz tilidan olingan bo'lib, inclusive, inclusion - uyg'unlashmoq, uyg'unlashtirish, qamrab olmoq, qamrab olish ma'nolarini bildiradi) nogiron va sog'lom bolalar o'rtasidagi to'siqlarni (diskriminatsiyani) bartaraf etish, maxsus ta'limga muhtoj bolalar, (ayrim sabablarga ko'ra nogiron bo'lgan) o'smirlar rivojlanishida uchraydigan nuqsonlar yoki iqtisodiy qiyinchiliklardan qat'iy nazar ijtimoiy hayotga moslashtirishga yo'naltirilgan umumta'lim jarayoniga qo'shishni ifodalovchi ta'lim tizimidir.

Inklyuziv ta'lim madaniyati. Salamanka deklaratsiyasiga muvofiq, har bir o'quvchining tafovut, xususiyatlarini qo'llab- quvvatlovchi va ma'qullovchi islohot sifatida qarashadi. Uning maqsadi, jinsi, irqi, madaniyati, ijtimoiy millati, dini, individual imkoniyat va qobiliyatidagi tafovutlar oqibatida yuzaga keladigan ijtimoiy segregatssiyaga yo'l qo'ymaslikdir. Biroq bu kontsepsiya universal foydalanish uchun yaroqsiz bo'lib chiqdi. Dunyo bo'yicha maktablarda inklyuzivga ko'pincha umumta'lim maktablarida nogironlarni o'zlarining tengdoshlari bilan birga ta'lim olish deb qaraladi. Biroq inklyuziv ta'limning mazmun-mohiyati to'g'risidagi bilim va ma'lumotlar hali jamiyatda yetarli emas.

Nazorat uchun savol va topshiriqlar

1. Korrektsion pedagogika fani nimani o‘rganadi?
2. Korrektsion pedagogika fani yana qanday nomlar bilan ataladi?
3. Korrektsion pedagogikaning qanday sohalari mavjud?
4. Korrektsion pedagogikaning asosiy vazifalariga nimalar kiradi?
5. Korrektsion pedagogikaning asosiy kategoriyalariga nimalar kiradi?
6. Inklyuziv ta’limning asosiy kategoriyalariga nimalar kiradi?
7. Anomal bilan olib boriladigan korrektsion ishning asosiy yo‘nalishlariga nimalar kiradi?
8. Inklyuziv ta’lim tushichasiga izoh berin?
9. Inklyuziv ta’limning qanday maxsus usullari mavjud?
10. Inklyuziv ta’lim uchun nimalar kerak?
11. Inklyuziv ta’lim nima izohlab bering?

E'tiboringiz uchun rahmat

